

Að tala skýrt

Árni
Björnsson

DANSKA SKÁLDID OG SPÉFUGLINN PIET HEIN GEFUR ræðumönnum eftirfarandi ráð.

*Ef að efnið reynist rýrt
er ráð að tala ekki skýrt.*

Pýðing: Helgi Hálfánarson

Skýr hugsun og skýr tjáning hugsunar ætti að vera læknum öðrum fremur töm, að minnsta kosti er erfitt að komast í gegnum læknanám öðruvísi en að beita skýrri hugsun í einhverjum mæli. Það væri því ekki óeðlilegt að sú skýra hugsun sem fleytir mönnum í gegnum læknanám nýttist þegar að því kemur að nota fræðin.

En stundum lædist sú hugsun að mér, og því miður oftast en sjaldnar með aldrinum, að það sé engin trygging fyrir skýrri hugsun að ljúka háskólanámi þótt það eigi að hafa skýra hugsun að leiðarljósi. Stundum jafnvel þvert á móti. Getur verið að mjög sérhæft nám þrengr hugarheiminn og hamli þannig skýrri hugsun? Kannski er ég bara orðinn gamall og á þessvegna erfðara með að hugsa og tala skýrt!

Þessar hugleiðingar spruttu út frá lestri á síðasta hefti Læknaþáttarinnar. Ekki vegna þess að í því hefti sé meira af þokukennðri hugsun en í fyrri eintökum, heldur vegna þess að þetta var síðasta heftið og lá því við höggi. Sumum er eðlislægt að hugsa og tala skýrt, öðrum reynist það örðugra og svo eru þeir sem eru skýrir en nota skýrleikann til að sveipa orð sín og hugsanir hulu, sem jafnvel hinum skýrustu reynist erfitt að sjá í gegnum. Þetta gildir þó fremur um greinda stjórnáamenn en lækna. Í þennan flokk falla hinir „heimsku en greindu þrjótar“, svo ég vitni aftur í Piet Hein.

Þessi þankabrot tengjast fyrst og fremst gagnagrunnsúrvalinu í blaðinu en það eru fleiri mál sem tengjast læknaþáttinum sem hafa verið til umræðu í þjóðfélaginu undanfarið og á ég þar við sameiningu sjúkrahúsanna sem varðar ekki aðeins þá kollega sem verða fyrir barðinu á samrunanum heldur hitt að harla lítil vitræn umræða hefur farið fram um það hverjum þessi sameining þjófi, sjúklingunum, læknum eða stjórnvöldunum? Um

þetta ættu læknar að reyna að hugsa og tala skýrt.

Þrátt fyrir alla umræðuna um gagnagrunninn liggur það alls ekki skýrt fyrir, hver tilgangur hans er og hverjum hann muni gagnast þegar upp er staðið. Þó ætti hverjum meðalskýrum manni að vera ljóst að nærlæg gagnsemi hans þjófi fyrst og fremst fyrirtækinu de Code Genetics ehf. Um fjærlægari gagnsemi er allt hulið þoku, en jafnvel meðalskýrum læknum ætti að vera ljóst að grunnurinn mun ekki frelsa okkur Íslendinga frá sjúkdómum, hvað þá leysa heilbrigðisvanda heimsbyggðarinnar, en það var hluti af dulbúningnum til að villa um fyrir skýrum sem óskýrum. Önnur flík í dulargervinu var gróðaflíkin. Hún virtist í upphafi vera svo þéttofin að jafnvel hinum skýrustu skaust að sjá í gegnum hana en nú orðin svo götött að ekki þarf nema meðalskýrleika til að sjá að það er rýrt sem hún á að hylja. En snúum okkur þá að síðasta Læknaþáttarinnar en þar þvældist grein varaformanns LÍ dálítið fyrir mér og kann að vera að það sé frekar af óskýrleika mínum en efnistöku greinarhöfundar.

Þar sem ég verð að telja að stefnan í greininni tengist stefnu stjórnar LÍ hlýtt ég að draga þá ályktun að sú stefna sé ekki nægilega skýr. Vill stjórn LÍ að læknar beygi sig undir það að starfa undir valdboði við skrásetningu sjúklinga sinna í miðlægan gagnagrunn? Í greininni er gefið í skil að samningurinn um gagnagrunninn verði gerður við stjórn Landspítala háskólasjúkrahúss, hvort sem læknaþáttarinn spítalans líkar betur eða verr. Þar með er látið að því liggja að samráðið við læknaþáttarinn spítalans sé „einskonar svartipétur“ þar sem fyrirfram er ákveðið að sótinu verði smurt á nef lækna. Þó er öllum ljóst að lögin um miðlægan gagnagrunn eru ónýtt plagg ef læknar neita að hlýða þeim öðruvísi en að upplýst, skriflegt samþykki sjúklinga komi til. Því spyr ég: Hver er að blekkja hvern? Hvernig ætlar stjórn LÍ að bregðast við því ef læknaþáttarinn spítalans neitar að taka þátt í gerð gagnagrunnsins, nema kröfunni um upplýst samþykki verði fullnægt? Má ráðið vænta stuðnings stjórnarinnar?

Getur stjórn LÍ fallist á að réttindi almennings verði „viðunandi“? Er nokkuð „viðunandi“ annað

en það að réttindi almennings séu skýr? Friðrik Vagn Guðjónsson talar skýrt. Hann ætlar ekki að láta upplýsingar um sjúklinga sína í miðlægan gagnagrunn og leggur stöðu sína undir. Hversu margir lækna eru reiðubúnir til að gera slíkt hið sama og hvernig ætlar stjórn LÍ að taka á málum þeirra? Ráðstefna lækna og lögfræðinga var merkileg um margt, en ég ætla ekki að ræða hana fyrr en öll erindin hafa birst í blaðinu.

Greinin hans Péturs um vanda heimilislækninga er skýr, eins og hans er von og vísa, en væri ekki ástæða til að hann og fleiri úr heimilislæknaþjónustunni fengju frí frá störfum í svo sem eitt ár, til að reyna að grafa eftir rótum vandans? Mig langar að lokum að minnst á nýlegt sjónvarpsviðtal við lækningaforstjóra Landspítala háskólasjúkrahús, þar sem hann lætur þá skoðun í ljós að flytja eigi ferliverk inn á sjúkrahúsin. Ég var hallur undir þessa

skoðun áður fyrr, en tel nú að það yrði til þess að ríkisvaldið gæti endanlega bundið hendur lækna. En viðtalið segir mér að lækna eru fljótir til að samsamast embættisvaldinu og þar með glata skýrri hugsun. Og nú spyr ég: Er lækningaforstjórinn, sem sjálfur hefur starfað mestan sinn starfsaldur sem sjálfstætt starfandi sérfræðingur, að gefa það í skyn að leggja beri niður starfsemi sjálfstætt starfandi sérfræðinga og koma þeim öllum fyrir á ríkisjötunni? Parna vantar skýr skilaboð. Þetta skal látið nægja að sinni en af því að allt orkar tvímælis sem sagt er og gert, ætla ég að ljúka þessu spjalli með annarri tilvitnun í Piet Hein sem hljóðar svo:

*Sá sem veit að rangt er rangt
og jafnan rétt hið rétta
hann á að visu væri langt
í land að skilja þetta.*

Menningarheimar mætast

ÓLÍK MENNINGAR- OG TRÚARÁHRIF MÓTA LÍF OG viðhorf einstaklinga. Þessi staðreynd er ástæða þess að landlæknisembættið og Landspítalinn-háskólasjúkrahús hafa gefið út ritið: **Menningarheimar mætast**, með upplýsingum fyrir heilbrigðisstarfsfólk. Ólík viðhorf koma ekki síst í ljós þegar á reynir, við fæðingu, sjúkdóma, þjáningar eða dauða. Í fréttatilkynningu frá Landspítalanum og landlæknisembættinu segir meðal annars að markmið útgáfunnar sé að auka skilning heilbrigðisstarfsfólks á þörfum einstaklinga, sem alist hafa upp við mismunandi menningu og trú. Það er gert í ritinu með því að varpa ljósi á þá trúarheimspeki, viðhorf og lífsgildi sem rekja má til arfleifðar sem sjúklingar af ýmsum trúarbrögðum og þjóðernum hafa, svo og viðhorf þeirra sem aðhyllast ákveðnar trúarskoðanir.

Kveikjan að ritinu er sú staðreynd að á skömmum tíma hefur íslenskt samfélag orðið fjölpjódlegt og við því þarf að bregðast. Samfélagið þarf að koma til móts við mismunandi þarfir sem meðal annars skapast af margvíslegri arfleifð, lífsháttum og trúarhefð. Þá hefur aukinn straumur ferðamanna aukið þörf á því að heilbrigðisstarfsfólk sé upplýst um mismunandi menningu, trú og siði.

Í fréttatilkynningunni segir ennfremur:

„Nokkuð álag getur fylgt því fyrir heilbrigðisstarfsfólk þegar ólíkir menningarheimar mætast, einkum þegar kemur að eftirliti, meðferð og umönnun veikra og deyjandi sjúklinga svo og í samskiptum við aðstandendur þeirra. Þekking heilbrigðisstarfsmanna á megingildum ólíkra þjóðfélagshópa sem leita til heilbrigðiskerfisins er líkleg til að auðvelda nálgun, eftirlit, meðferð og umönnun sjúklinga. Hún er til þess fallin að auka skiling, samvinnu og traust milli manna og stuðla að betri samskiptum og árangri. Á þessu byggir grundvallarhugmyndafræði heilbrigðisþjónustunnar, það er að mæta einstaklingnum á hans forsendum og veita honum heilðræna meðferð.“

Höfundar ritsins eru Þorbjörg Guðmundsdóttir, hjúkrunarfræðingur á Landspítalanum og Vilborg Ingólfsdóttir yfirhjúkrunarfræðingur við landlæknisembættið. Það er hið fyrsta sinnar tegundar sem gefið er út hér á landi. Við vinnslu bókarinnar var haft samband við öll trúfélög hér á landi með 100 eða fleiri meðlimi, sem skráð eru hjá Hagstofu Íslands.

Auk prentútgáfu ritsins er hægt að nálgast það á vefi Landspítalans (www.landspitali.is) og landlæknisembættisins (www.landlaeknir.is).